

ROSSIYA VA UKRAINA MOJAROSI**Mamatqulov Abdurahmon Uralovich**<https://doi.org/10.5281/zenodo.10202450>**ARTICLE INFO**

Qabul qilindi: 15-November 2023 yil

Ma'qullandi: 20- November 2023 yil

Nashr qilindi: 24-November 2023 yil

KEY WORDS*Urush, maxsus harbiy operatsiya, qurol-yarog, Ukraina, Rossiya.***ABSTRACT**

2022-yilning 24-fevralida Rossiyaning Ukrainaga bostirib kirishi dunyo tartibiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. "Maxsus harbiy operatsiya", "natsizmga qarshi kurash" kabi shiorlar vaqt o'tib tinch aholini qirish-o'ldirish bilan davom etdi. O'n oydan oshgan urush sabab, rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, shu kungacha 7 mingga yaqin tinch aholi, shundan 429 bola o'ldirildi, o'n mingdan ortiq ukrainalik esa yaralandi.

Ko'plab davlatlar ushbu bosqinchilik hujumini qoralashdi va Rossiyaga qarshi [sanksiyalar](#) joriy qilishdi. Hujumga qarshi global namoyishlar bo'lib o'tayotgan bir paytda Rossiyadagi namoyishlar ommaviy hibsga olishlar bilan qarshilandi. Bosqindan avval ham, bosqin davomida ham ko'plab davlatlar Ukrainaga qurol-yarog' yetkazib berish orqali yordam ko'rsatishdi. Bunga javoban Putin Rossiya yadroviy kuchlarini shay holatga keltirdi. Rossiya bosqini 2022-yilning sentabr oyidan muvaffaqiyatsizlikka uchradi va Putin Rossiya federatsiyasi hududida qisman safarbarlik e'lon qildi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Vladimir Putinning Ukrainaga bostirib kirish qarori chegaralarning muqaddasligi haqidagi taxminlarni bekor qildi va dunyoni butunlay yangi vaziyatga olib keldi, deydi xavfsizlik ekspertlari.

Nemis xavfsizlik ekspertlarining fikricha, Rossiyaning bosqinchiligi nafaqat Ukraina suverenitetiga tahdid soladi, balki butun geosiyosiy tartibni buzadi. "Bugun deyarli hamma narsa kechagidan farq qiladi", dedi DW nashriga Halle universiteti siyosatshunosi Yoxannes Varvik. "Biz endi bloklarning o'ziga xos qarama-qarshiligiga qaytdik, faqat G'arbiy blokning chegaralari sovuq urush davriga nisbatan sharqqa siljidi. Yevropada tinchlik o'tmishda qoldi, Rossiyaga ishonch esa butunlay yo'q qilindi. G'arb va Rossiya o'rtasidagi ishonchni tiklash uchun o'nlab yillar kerak bo'ladi". [1]

Yevropa tashqi aloqalar kengashining (ECFR) xavfsizlik siyosati bo'yicha mutaxassisi Rafael Loss DW nashriga uning fikricha, hozirgi inqirozda uzoq muddatli oqibatlarini baholash hali ham qiyin, ammo "hech bo'lmaganda Yevropaning ayrim qismlarida shunday ko'rinadi. 1990-yildan keyingi tartib vayron bo'ldi. [2]

Putin Rossiyasi revanshist kuch sifatida ta'riflanadi, u o'zining avvalgi qudrati va obro'sini qaytarishga intiladi. Virjiniya Tech universitetining xalqaro aloqalar professori Jerar Toal "Yaqin xorij" kitobida "Rossiyani

Yevroosiyo shimolidagi buyuk davlat maqomiga qaytarish har doim Putinning maqsadi edi”, deb yozadi. “Yakuniy maqsad Sovet Ittifoqini qayta tiklash emas, balki Rossiyani yana buyuk qilish edi”. [3]

2021-yil iyul oyida Putin Rossiya va Ukraina o’rtasidagi mushtarak tarixni, ruslar va ukrainlarni “bir xil tarixiy va ma’naviy makonni” amalda egallagan “bir xalq” deb ta’rifladi.[4]

O’sha yil davomida Rossiya o’n minglab qo’shinlarini Ukraina bilan chegarada, keyin esa ittifoqdosh Belarusga harbiy mashg’ulotlar homiyligida to’plandi.

1-rasm. Rossiya qo’shinlarining Ukraina chegarasida to’planishi

2022-yil fevral oyida Putin yirik shaharlarni egallash maqsadida janubdan (Qrim), sharqdan (Rossiya) va shimoldan (Belarus) Ukraina hududiga ikki yuz mingga yaqin qo’shinni kesib o’tib, keng ko’lamli bostirib kirishni buyurdi. Putinning aytishicha, keng maqsadlar Ukrainani “de-nazifikatsiya” va “de- militarizatsiya” shuningdek poytaxt Kiyevni va hukumatni ag’darishdan iboratdir.

Ukraina bugun dunyoning eng qaynoq geosiyosiy maydonlaridan bir bo’lib qoldi. Bu geosiyosiy qarama-qarshiliklar natijasida ikkinchi jahon urushidan so’ng o’rnatilgan dunyo taribotini o’zgartirishi mumkin.

Quyidagi rasm orqali Rossiyaning Ukraina hududiga bo’lgan davolari ko’rsatib o’tilgan.

2-rasm. Rossiyaning Ukrainaga nisbatan da'vo xaritasi

Kreml bu urush va uning natijasidan quyidagicha narsani xohlaydi: NATO kengayishiga chek qo'yish, oldingi kengayishning orqaga qaytishi, Amerika yadroviy qurollarining Yevropadan olib tashlanishi va Rossiyaning ta'sir doirasi belgilash. Kremlning asosiy maqsadi Belorussiya, Ukraina va Gruziya hech qachon Moskva nazorati ostidagidan boshqa harbiy yoki iqtisodiy blokka kirmasligini va Rossiya har uchala davlatning tashqi va xavfsizlik siyosatining yakuniy hakami bo'lishini kafolatlashdir.

Putin NATOning kengayishini ekzistensial tahdid, Ukrainaning G'arb harbiy ittifoqiga qo'shilish istiqbolini esa "dushmanlik harakati" deb hisobladi –u chiqishlarida Ukrainaning harbiy alyansga qo'shilish intilishi dahshatli ekanini aytdi.

XULOSA VA MUNOZARA

Rossiyaning 2022-yilda Ukrainaga keng ko'lamlı bostirib kirishi sakkiz yildan beri davom etayotgan mojaroning keskin kuchayishini va Yevropa xavfsizligi uchun tarixiy burilish nuqtasini belgiladi. G'arb yordamini kengaytirib, Ukraina Rossiya hujumining ko'p jihatlarini puchga chiqarishga muvaffaq bo'ldi, biroq uning ko'plab shaharlari vayronaga aylandi va fuqarolarining to'rtidan bir qismi boshqa hududlarga ketishga majbur bo'ldi.

Xulosa qilib aytganda, Rossiyaning Ukrainaga bostirib kirishi zamonaviy xalqaro tizimning asosini tashkil etuvchi hisob-kitoblar va dinamikani hamda Sovuq urush tugaganidan keyin uni asos qilib olgan institutsional mantiqni tubdan o'zgartirdi. Ukraina butun dunyo, jumladan Markaziy Osiyo uchun burilish nuqtasidir. Ikkinchi jahon urushidan keyin o'rnatilgan zamonaviy dunyo tartiboti shakllanishi yangi bosqichga ko'tarildi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. m.dw.com (2022) Rossiya Ukrainaga ommaviy bosqinni boshladi — bu sodir bo'lganidek: <https://m.dw.com/en/russia-launches-massive-invasion-of-ukraine-as-it-happened/a-60893588> (kirish: 24.02.2022).
2. m.dw.com Rossiya Ukrainaga ommaviy bosqinni boshladi — bu sodir bo'lganidek:

<https://m.dw.com/en/russia-launches-massive-invasion-of-ukraine-as-it-happened/a-60893588> (kirish: 24.02.2022).

3. Jerar Toal (2017) Chet elda: Putin, G'arb va Ukraina va Kavkaz bo'yicha raqobat Mavjud: <https://www.amazon.com/Near-Abroad-Contest-Ukraine-Caucasus/dp/01902533> (kirish: 17.01. 2017).

4. https://en.wikisource.org/wiki/Ruslar_va_ukrainaliklarning_tarixiy_birligi

5. m.dw.com (2022) Rossiya Ukrainaga ommaviy bosqinni boshladi — bu sodir bo'lganidek: <https://m.dw.com/en/russia-launches-massive-invasion-of-ukraine-as-it-happened/a-60893588> (kirish: 24.02.2022)

